

ВІДНОВЛЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

©2025 САМБОРСЬКА О. Ю., САШУРІНА О. Ю., ПОЛІЩУК М. І.

УДК 005.95/96
JEL: J21

Самборська О. Ю., Сашуріна О. Ю., Поліщук М. І. Відновлення ринку праці України в умовах війни

Дослідження висвітлює гострі проблеми сучасного ринку безробіття та кількості непрацевлаштованого населення. Проведено оцінку безробітних у розрізі областей країни, визначено кількість релокованих підприємств з окупованих територій в рамках державних програм та обраховано зайнятість працівників у межах цих підприємств. Виокремлено основні виклики розвитку бізнес-середовища залежно від розташування регіонів і проведено паралелі до початку війни. Окреслено та оцінено кількість осіб, що вимушено залишили постійне місце проживання, а це значна частка працездатного населення, яка відбиває втрати серед надходжень до бюджетів усіх рівнів, впливає на фінансовий стан країни та членів сімей, у тому числі. В поділі областей відмічено окремі області країни, де спостерігається найбільша частка працевлаштованих осіб віком до 35 років, серед них: Дніпропетровська (5919 осіб), Львівська (4670 осіб), Івано-Франківська (3920 осіб), Рівненська (3534 осіб). Найменший показник спостерігаємо в Херсонській (100 осіб), Луганській (129 осіб), Запорізькій (649 осіб) областях. Охарактеризовано проблеми молоді, з якими вона зустрічається при працевлаштуванні на роботу, серед них: низький рівень кваліфікації, низька оплата праці для молодих спеціалістів тощо. На фоні дефіциту робочої сили в країні спостерігається великий відсоток безробітних, що офіційно зареєстровані в державних центрах зайнятості, а отже, і міграція населення. Знайдено рішення підтримки малого та середнього бізнесу в країні через урядові програми фінансування, Фонд державного майна, підтримку міжнародних фондів, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку. А також знайдено спосіб і підтримку держави щодо релокації малого та середнього бізнесу із зони активних бойових дій у більш безпечні регіони країни. За рахунок фінансування урядових програм прогнозується зниження рівня безробіття, розвиток підприємницької діяльності, забезпечення працездатного населення робочими місцями.

Ключові слова: безробіття, дефіцит, населення, регулювання, війна, економіка.

Рис.: 5. **Бібл.:** 9.

Самборська Оксана Юріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (вул. Острозького, 32, Вінниця, 21001, Україна)

E-mail: Super_oksana30@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1911-9138>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/M-1410-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57203753053>

Сашуріна Олена Юріївна – доктор філософії, доцент, начальник відділу соціально-гуманітарної роботи Харківського національного університету внутрішніх справ (просп. Льва Ландау, 27, Харків, 61080, Україна)

E-mail: univd.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4857-7645>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=59253704200>

Поліщук Максим Ігорьович – курсант навчально-наукового інституту № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ (просп. Льва Ландау, 27, Харків, 61080, Україна)

E-mail: polishchuk0007@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-77437597>

UDC 005.95/96
JEL: J21

Samborska O. Yu., Sashurina O. Yu., Polishchuk M. I. Restoration of Ukraine's Labor Market under Wartime Conditions

The research highlights the pressing issues of the current unemployment market and the number of unemployed individuals. An assessment of the unemployed has been conducted across regions of the country, identifying the number of relocated enterprises from occupied territories within government programs, and calculating the employment of workers within these enterprises. The main challenges in the business environment have been outlined depending on the location of regions, drawing parallels to the pre-war situation. The number of individuals who have been forced to leave their permanent residence has been described and assessed, representing a significant portion of the working-age population, which reflects the losses in revenue for budgets at all levels and impacts the financial state of the country and the families, in particular. In the regional plane, specific areas of the country are noted where the highest proportion of employed individuals under the age of 35 is observed, among them: Dnipropetrovsk region (5919 people), Lviv region (4670 people), Ivano-Frankivsk region (3920 people), Rivne region (3534 people). The lowest figures are observed in Kherson region (100 people), Luhansk region (129 people), Zaporizhzhia region (649 people). The issues faced by young people in finding employment are characterized, among them: low qualification levels, low wages for young specialists, etc. Against the backdrop of a labor shortage in the country, a high percentage of unemployed individuals is observed, who are officially registered with State employment centers, which in turn contributes to population migration. Solutions have been found to support small and medium enterprises in the country through government funding programs, the State Property Fund, and support from international funds such as the European Bank for Reconstruction and Development. A method has also been found and State support has been provided for the relocation of small and medium-sized businesses from areas of active combat to safer regions of the country. Funding for government programs is expected to lead to a decrease in unemployment rates, the development of entrepreneurial activity, and the provision of jobs for the working population.

Keywords: unemployment, shortage, population, regulation, war, economy.

Fig.: 5. **Bibl.:** 9.

Samborska Oksana Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Law Disciplines, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (32 Ostrozkohe Str., Vinnytsia, 21001, Ukraine)

E-mail: Super_oksana30@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1911-9138>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/M-1410-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57203753053>

Sashurina Olena Yu. – PhD, Associate Professor, Head of the Department of Social and Humanitarian Work, Kharkiv National University of Internal Affairs (27 Lva Landau Ave., Kharkiv, 61080, Ukraine)

E-mail: univd.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4857-7645>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=59253704200>

Polishchuk Maksym I. – Cadet of the Educational and Scientific Institute № 2, Kharkiv National University of Internal Affairs (27 Lva Landau Ave., Kharkiv, 61080, Ukraine)

E-mail: polishchuk0007@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-77437597>

Одним із найбільш відчутних викликів для економіки України в умовах війни є дефіцит робочої сили, що поглиблюється на фоні збереження значного рівня безробіття. Дефіцит кадрів відчувається в багатьох секторах економіки та є серйозною перешкодою для відновлення та нормального функціонування підприємств, розвитку економіки в цілому. В країні спостерігається велика кількість непрацездатного населення, хоча можна стверджувати про існування внутрішнього потенціалу робочої сили, завдяки якому проблема дефіциту кадрів може бути вирішена. Максимальне залучення в трудову сферу безробітних та осіб поза робочою силою потребує комплексного підходу щодо розширення можливостей працевлаштування для жінок, молоді, пенсіонерів, внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій, людей з інвалідністю та інших категорій населення; розвитку гнучкого ринку праці та мобільності робочої сили; автоматизації та цифровізації виробничих і організаційних процесів; створення конкурентних умов праці.

Виклики українському бізнесу в період війни та перспективи релокації підприємства з кваліфікованим персоналом розкрито у праці Чубук Л. П., Прищенко А. М., Самборська О. Ю. [9], де запропоновано механізм підтримки працездатного населення для відновлення економіки в післявоєнний період. Негативний вплив війни на доходи та добробут населення України розкривають Самборська О. Ю., Климчук О. В. [7], зосереджуючи увагу на матеріальних втратах через бойові дії в окремих регіонах країни, скорочення пропозицій працевлаштувань, низький рівень зайнятості тощо. Не менш важлива тема щодо збереження людських ресурсів у країні та визначення економічних втрат від міграційних процесів висвітлені у праці Самборської О. Ю., Материнської О. А. [8].

Попри всі докладені зусилля науковців, залишається невирішеним питання пошуку пропозицій

відновлення ринку праці в умовах війни на засадах урядових програм фінансування розвитку малого та середнього бізнесу, що вкрай стає необхідним у теперішній час і на перспективу відбудови країни.

Незважаючи на кількість публікацій, присвячених безробіттю в країні, багато питань залишаються нерозкритими та стають предметом для дискусій. Розробляються цільові програми державного характеру та методи їх реалізації серед населення. Здійснюється підтримка малого та середнього бізнесу через фінансування програм навчання та перенавчання персоналу, серед якого ветерани, люди з інвалідністю.

Метою статті є представлення проблем і пошук пропозицій відновлення ринку праці в умовах війни на засадах урядових програм фінансування розвитку малого та середнього бізнесу.

Негативний вплив війни позначився на зайнятості населення, що збільшить навантаження на економіку країни. Тривалий час спостерігаються зміни у структурі зайнятості працездатного населення, не визначено виклики, спричинені війною в Україні, масштабні потоки вимушених переселенців за кордон, поглиблення проблем у сфері працевлаштування. Сучасні умови функціонування ринку праці супроводжуються поступовою адаптацією до змін, високим рівнем безробіття, кількістю збанкрутілих чи зруйнованих підприємств. Це все – виклики воєнного стану, що в майбутньому призведуть до звуження пропозицій праці. Проте проблеми використання робочої сили загострюються в умовах воєнного стану, сформовано дестабілізуючі баланси між пропозицією і попитом на ринку праці.

Підприємства мають підлаштовуватись під адаптивні зміни, викликані воєнним станом. Поширення загрозливих тенденцій з боку російських атак спричиняють порушення нормального функціону-

вання, а часом, і повну руйнацію. Також представники малого та середнього бізнесу зазначають збільшення тиску з боку органів влади, податкових структур тощо. Такі проблеми більшою чи меншою мірою притаманні всім без винятку регіонам України.

Експерти Центру економічного відновлення виокремили основні виклики розвитку бізнес-середовища залежно від розташування регіонів:

- ✦ *прифронтові регіони* потерпають від фізичної руйнації та скорочення населення;
- ✦ *регіони відновлення* – від руйнації та отриманих збитків бізнесу від війни, відтоку населення та падіння споживчого попиту;
- ✦ так звані *допоміжні регіони* – через втрату доступу до морського експорту, погіршення логістики та вимушену економічну переорієнтацію;
- ✦ *віддалені регіони* – через брак інформації про можливості розвитку, дефіцит кадрів та освітньо-кваліфікаційні диспропорції на ринку праці, слабкість системи перекваліфікації шукачів роботи [5].

Зазначені проблеми гальмують процеси відновлення регіональних ринків праці.

Станом на 01.01.2024 р. загальна чисельність безробітних, зареєстрованих у Державній службі зайнятості України, становила 96,1 тис. осіб (серед них 40% з вищою освітою) за наявності 40,2 тис. од. вакансій. Протягом 2023 р. кількість безробітних становила 483,2 тис. осіб проти 867,6 тис. осіб – у 2022 р. Так, у 2023 р. працевлаштувалися 160,1 тис. осіб і пройшли професійне навчання 32,9 тис. осіб, у 2022 р. відповідно – 248,8 тис. осіб і 46,6 тис. осіб [1].

Кількість осіб, які вимушено залишали місця постійного проживання, досягла критичного значення – 4,8 млн, а це 8,5% загальної чисельності населення країни (41167,3 млн осіб станом на 01.01.2022 р.) [4]. Внаслідок дій країни-агресора за межею бідності опинилися 7 млн українців, що складає 5,8% загальної чисельності населення України. За даними Державної прикордонної служби України, перетнули кордон в обох напрямках 7,4 млн осіб, з них на виїзд з країни – понад 4,8 млн, більшість з яких – громадяни України (станом на 24.05.2022 р.) [8].

Також коливання ринку зайнятості спостерігали у 2023 р., тут варто відмітити збільшення попиту на робочу силу. Незначну частину роботодавців сформували області: Київська, Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська, а також прифронтові області: Миколаївська – на 77,5%, Чернігівська – на 57,2%, Сумська – на 53%, Запорізька – на 25,9%, тобто в порівнянні з 2022 р. відбувся приріст вакансій [2].

За даними «Work.ua», станом на січень 2024 р., у порівнянні з лютим 2022 р., за кількістю пропозицій роботи ринок праці відновився на 93%. Але відновлення відбувається нерівномірно в регіональному розрізі. Порівняно з довоєнними показниками найбільше зросла кількість вакансій у таких областях: Закарпатській (155%), Івано-Франківській (146%), Хмельницькій (125%), Львівській (123%), Вінницькій (120%), Рівненській (118%) та Чернівецькій (116%). За абсолютною кількістю пропозицій роботи незмінними лідерами є: Київська (30913 вакансій), Львівська (8473), Дніпропетровська (8452), Одеська (5752) та Харківська (3347) області. У зазначених областях зосереджено 63% усіх вакансій (рис. 1) [3].

Найбільш поширеним видом зайнятості серед українців є категорія самозайнятості. У 2023 р. вперше було зареєстровано більше 300 тис. фізичних осіб – підприємців, кількість нових бізнесів перевищила показники 2021 р. на 7%. За кількістю нових підприємців лідерами 2023 р. стали м. Київ, Дніпропетровська та Львівська області (ці області займають майже половину реєстраційних справ). Таким чином, український бізнес в умовах воєнного часу демонструє стійкість, що дозволяє йому вижити в складних умовах, розвиватись, створювати нові робочі місця.

На відбудову та розвиток регіональних ринків праці в період війни суттєво впливають територіальні переміщення українського бізнесу. З початку повномасштабного вторгнення до початку грудня 2023 р. – 7 820 українських компаній залишили регіон постійної реєстрації (840 підприємств релоковані в рамках урядової програми), 27% з них виїхали з Києва, 11% – з Дніпропетровської області, по 8% – з Донецької та Одеської, 6% – з Харківської. Водночас 22% від загальної кількості релокованих підприємств перемістилися до Києва, попри воєнні загрози та близькість до лінії фронту по 10% компаній – до Харківської та Одеської областей. Значна частина релокованих підприємств розмістилась у західних регіонах, що збільшило там імовірність працевлаштування для внутрішньо переміщених осіб і місцевих фахівців [6]. Починаючи з другої половини 2023 р., спостерігався вплив релокованих підприємств. Так, наприклад, у Чернівецькій області кількість релокованих підприємств зменшилась на третину [7]. Багато підприємств із зазначених та інших регіонів релокувалися в прифронтові області, де кількість вакансій усе ще значно менша за довоєнні показники.

Вимушена міграція працездатного населення за межі країни, поглиблення освітньо-професійних диспропорцій на ринку праці та нерівномірне

Рис. 1. Кількість вакансій у січні 2024 р. до лютого 2022 р.

Джерело: складено за [3].

його відновлення як у географічному, так і в галузевому вимірах спричинили нестачу кваліфікованих кандидатів на вакантні місця на регіональних ринках праці.

Рівень безробіття серед внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) залишається вищим, ніж серед населення загалом. За даними Міністерства соціальної політики, в Україні зареєстровано близько 5 млн ВПО, із них понад 42% – особи працездатного віку. Опитування Міжнародної організації з міграції у квітні 2024 р. засвідчило, що серед ВПО працездатного віку працювали за наймом 45% респондентів та ще 7% – були самозайнятими. Серед причин безробіття відзначають недостатню кількість робочих місць у нових місцях проживання та невідповідність їхньої кваліфікації попиту на ринку праці [6]. Для підвищення активності під час пошуку роботи та працевлаштування внутрішньо переміщених осіб необхідно й надалі здійснювати розвиток сфери професійного навчання та перекваліфікації, удосконалювати стимулювання, мотиваційні механізми працевлаштування, намагатися подолати прогалини в комунікації ВПО з інститутами зайнятості та приймаючими громадами [5].

За повідомленням «Work.ua», значна кількість роботодавців у 2023 р. потерпали від дефіциту кадрів. У Закарпатській та Івано-Франківській областях до повномасштабної війни в багатьох населених пунктах спостерігалася нестача робочих місць. На початку 2024 р. ринок праці в цих областях відновився відповідно на 155% та 146% робочих місць за рахунок релокованих підприємств та створення нових виробництв на віддалених від

лінії фронту територіях. Тобто вакансій тут стало значно більше, ніж до повномасштабного вторгнення, але кандидатів на заміщення вакансій все одно не вистачає. Подібна ситуація склалась і в інших західних областях. Від дефіциту кадрів також потерпають роботодавці у прифронтових регіонах, де спостерігаються складнощі з робітниками, пов'язані найчастіше з проблемою відсутності жителів на даній території.

За даними сайту Work.ua, найвища конкуренція серед шукачів у 2023 р. спостерігалась у Київській, Харківській та Вінницькій областях. Цікаво, що серед лідерів лише у Вінницькій області кількість пропозицій роботи більша, ніж до повномасштабного вторгнення. Натомість найнижча конкуренція була в Закарпатській, Чернівецькій та Херсонській областях.

Офіційна статистика Державної служби зайнятості свідчить про збереження невідповідності кількісних та якісних характеристик попиту та пропозиції робочої сили в регіонах і регіональних відмінностей щодо глибини таких диспропорцій. Станом на 01.01.2023 р. найбільша кількість зареєстрованих безробітних осіб у Запорізькій, Дніпропетровській та Сумській областях. Лідерами за пропозицією вакантних робочих місць є Львівська, Дніпропетровська та Київська області (рис. 2), де на 1 вакансію припадало від 1 до 20 безробітних. Львівська область у 2023 р. була єдиною, де кількість вакансій перевищила чисельність офіційно зареєстрованих безробітних [1].

Кількість безробітних повної мірою не висвітлено, оскільки відсутні дані з окупованих тери-

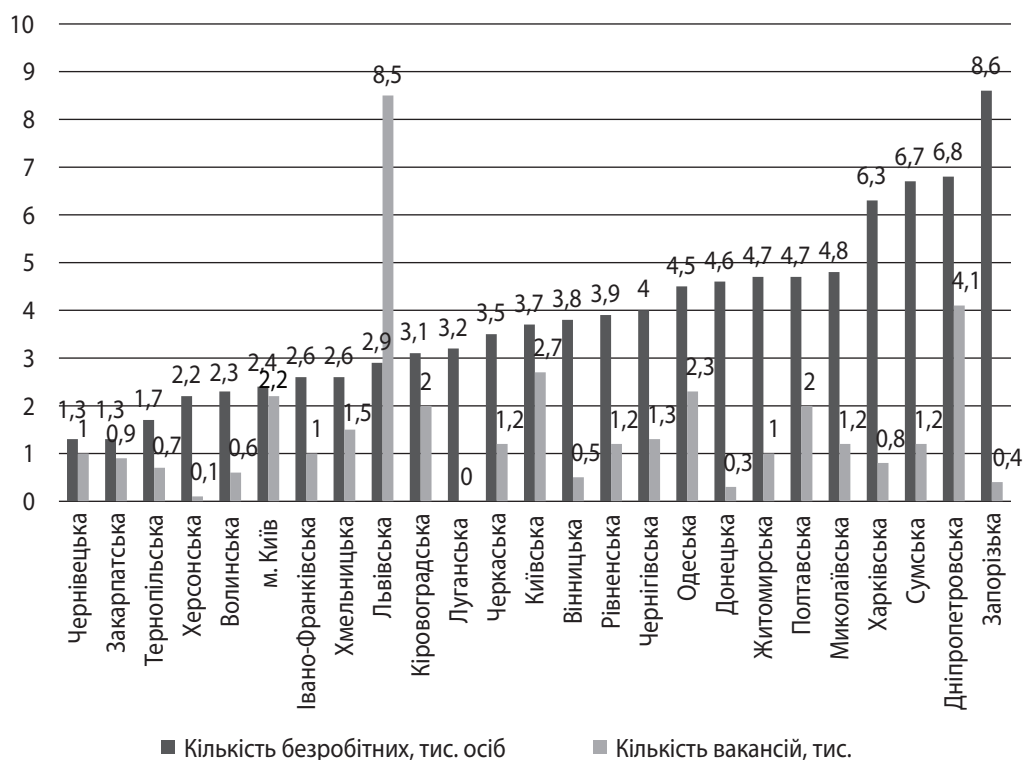

Рис. 2. Кількість безробітних та кількість вакансій (01.01.2024 р.)

Джерело: складено за [1].

торій або з тих, де ведуться активні бойові дії. Частина безробітних осіб не реєструється в державних центрах зайнятості, що ускладнює проведення аналізу даної проблеми. Також можна відмітити, що зменшилося число осіб молодого віку (до 35 років), які були офіційно зареєстровані в центрах зайнятості, але з часом зникли з обліку через виїзд за кордон. Варто відмітити, що серед мігрантів велика чисельність осіб від 18 до 40 років, а це 78% саме працездатного віку. Найбільшу чисельність молодих осіб у статусі безробітних фіксують у таких областях: Дніпропетровська, Львівська, Запорізька, Харківська, Сумська (рис. 3).

В умовах змін на ринку праці проблеми, пов'язані з пошуком робочих місць, часто викликані нестачею мотивації працівників, відсутністю стабільного доходу та високої оплати праці. Пропонований роботодавцями рівень оплати праці в нашій країні не завжди відповідає очікуванням. За даними офіційної статистики, середній розмір заробітної плати у вакансіях 2023 р. порівняно з попереднім роком зріс на 14,6% і становив 11 559 грн, а у 2024 р. цей показник становив 17 486 грн. Заробітна плата сьогодні залежить від багатьох факторів, серед яких регіональні відмінності, статус території та інше [4].

Попри активну діяльність Державної служби зайнятості щодо залучення молоді до працев-

лаштування, показники рівня працевлаштування зазначеної вікової категорії залишаються низькими. Молодь під час пошуку роботи зустрічається з такими проблемами: відсутність досвіду, низький рівень компетентностей; соціальна незрілість і незахищеність; невідповідність першого робочого місця рівню та якості отриманих професійних знань; невідповідність запитів реальним професійним обов'язкам; невідповідність умов роботи очікуванням. Невирішеність проблем у сфері зайнятості молоді (а це четверта частина від загальної кількості працездатного населення) призводить до часткової втрати та погіршення якості трудового потенціалу держави, ускладнює забезпечення динамічного економічного зростання, посилює соціальну нерівність у суспільстві, зумовлює зміни ціннісних орієнтацій, пошуку одного з видів тіньової зайнятості (рис. 4).

Можна зробити висновок, що найбільше працевлаштованих серед молодих людей віком до 35 років спостерігаємо у Дніпропетровській (5919 осіб), Львівській (4670 осіб), Івано-Франківській (3920 осіб), Рівненській (3534 осіб) областях. Найменший показник працевлаштованих – у Херсонській (100 осіб), Луганській (129 осіб), Запорізькій (649 осіб) областях з відомих причин.

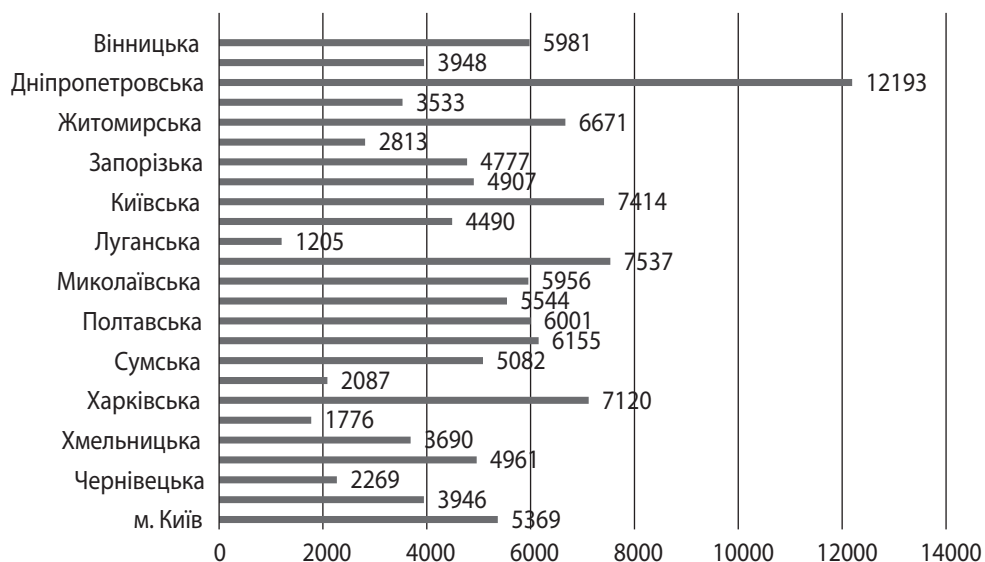

Рис. 3. Кількість безробітних до 35 років у 2023 р., осіб

Джерело: складено авторами.

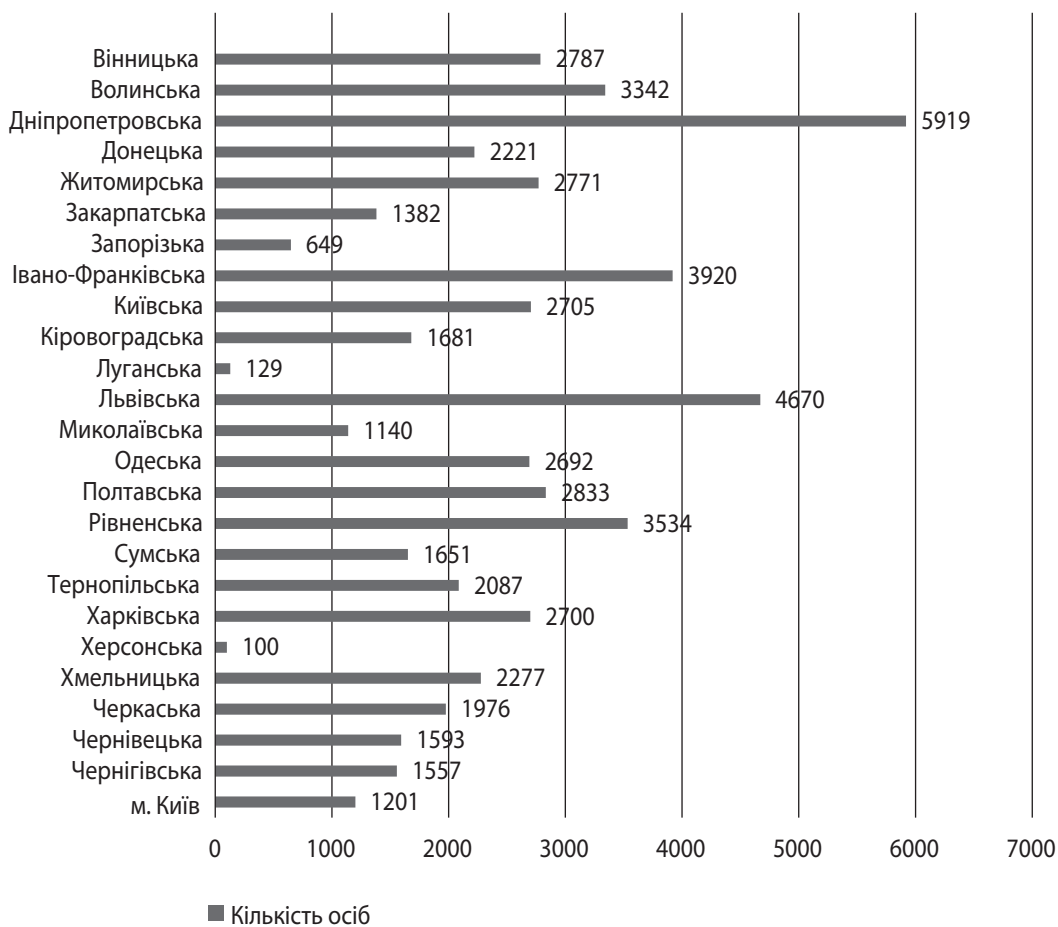

Рис. 4. Кількість осіб віком до 35 років, які отримали роботу у 2023 р.

Джерело: складено авторами.

Рівень працевлаштування безробітних показує схожу тенденцію до працевлаштованих молодих людей до 35 років. Найменший рівень працевлаштованих – у Херсонській, Запорізькій областях, адже там спостерігаємо велику кількість закритих чи зруйнованих підприємств/організацій, і чисельність людей, що покидають місця постійного проживання, перевищує показники інших областей України. І така тенденція спостерігається роками від початку повномасштабного вторгнення (рис. 5).

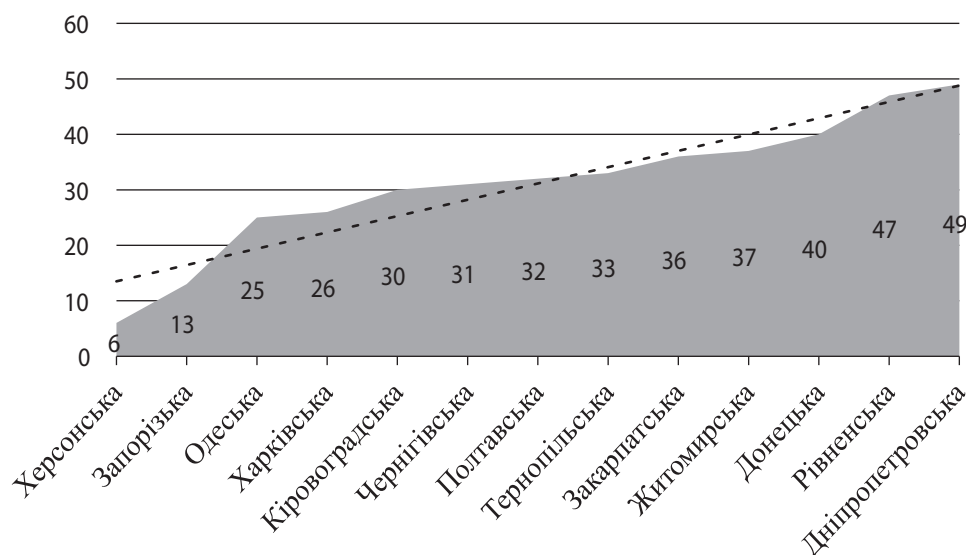

Рис. 5. Рівень працевлаштування безробітних у 2023 р., %

Джерело: складено за [1].

Для належного врегулювання та підтримки середнього та малого бізнесу в часи, коли постають виклики, спричиненні війною, державні органи влади розробляють та підтримують розвиток підприємств через програми урядової підтримки.

1. Урядова програма «Make in UA: Relocation». Ця програма спрямована на тимчасове переміщення виробничих потужностей з окупованих територій у західні області України. Вона включає: підбір локацій для розміщення виробництва; допомогу з перевезенням потужностей; евакуацію та розселення персоналу; підбір працівників; пошук партнерів для постачання сировини та збуту продукції; налаштування логістичних ланцюгів. Участь у програмі можлива через заповнення відповідної форми на офіційному порталі.

2. Грант Європейського банку реконструкції та розвитку на компенсацію витрат на релокацію надає гранти до 30 000 євро для малих і середніх підприємств, які: розпочали діяльність до 24 лютого 2022 р.; мають власні виробничі потужності; перемістили або планують перемістити

виробництво після 24 лютого 2022 р.; не отримували компенсацію витрат на релокацію від інших організацій. Грант покриває витрати на транспортування, демонтаж, налаштування, оренду, ремонт, закупівлю обладнання та інші витрати, не компенсовані іншими джерелами. Заявки приймалися до 30 грудня 2024 року.

3. Програма підтримки бізнесу у Львівській області. Львівська обласна військова адміністрація надає безповоротну фінансову допомогу релокованим підприємствам: на суму 100 000 грн

за умови перереєстрації на території Львівської області, також додаткові 100 000 грн – за створення не менше 20 нових робочих місць під час воєнного стану. Ще пропонуються пільгові умови оренди комунального та державного майна, допомога в пошуку приміщень та розселення персоналу.

4. Фонд державного майна України бере участь у програмі релокації, пропонуючи вільні площі об'єктів, що перебувають в управлінні Фонду, для переміщених підприємств. Підприємства можуть отримати підбір відповідних площ для розміщення на: допомогу з перевезенням; сприяння в розселенні працівників; підтримку у відновленні логістики та пошуку ринків збуту. Заявки на участь подаються через Міністерство економіки України.

5. Програма «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація малих і середніх підприємств». Цю програму фінансує ЄС та уряд Німеччини, реалізує німецька компанія GIZ. Вона надає мікрогранти до 125 000 грн (приблизно 4 000 євро) для підприємств, що виробляють життєво необхідні товари та послуги для гро-

мадян України та ЗСУ. Пріоритет надається компаніям, які займаються інноваційною діяльністю та мають потенціал для виходу на міжнародні ринки.

З початку повномасштабного вторгнення близько 8 тис. українських підприємств змінили свою реєстраційну адресу. Області країни, з яких виїхала найбільша кількість підприємств, це: м. Київ – 27,08%, Дніпропетровська обл. – 11,5%, Донецька обл. – 8,24%, тощо. Найменша кількість підприємств виїхала з Запорізької обл. – 4,72%, Львівської обл. – 4,35% та Полтавської обл. – 2,62%. Такий розподіл відображає, перш за все, ступінь напруженості ситуації в різних регіонах країни. Зокрема, області, з яких підприємства виїжджали найактивніше, характеризуються підвищеним рівнем небезпеки. Наприклад, у Донецькій області тривають постійні воєнні дії, а м. Київ часто піддається ракетним атакам. Натомість Львівська та Полтавська області відзначаються як найбільш спокійні регіони, і це є однією з причин, чому з цих областей виїхало менше підприємств порівняно з іншими регіонами [9].

Таким чином, пошук допомоги серед міжнародних партнерів чи урядова підтримка малого та середнього бізнесу спричинить зростання зайнятості серед осіб працездатного віку та молоді. Програми підтримки бізнесу з розміщенням у областях України дозволить рівномірно зосередити надходження до бюджетів регіонів та наситити ринок праці відповідними працівниками, що загалом спричинить економічний розвиток країни.

ВИСНОВКИ

Воєнні дії, що мають тривалий характер, спричиняють зміни в економічній системі та на ринку праці. Державна політика та заходи щодо вирівнювання критичної ситуації націлені на гнучкість. Зокрема, у 2023 р. удосконалено механізм надання компенсацій роботодавцям за працевлаштування окремих категорій безробітних, а також працевлаштування безробітних на нові робочі місця в суб'єктах малого підприємництва. Протягом року за компенсаційними програмами знайшли роботу 5 тис. осіб. У 2023 р. роботодавцям компенсовано витрати на оплату праці за працевлаштування 14 тис. внутрішньо переміщених осіб. Також у 2023 р. ухвалено рішення щодо надання грантів на створення та розвиток бізнесу – 10 тис. отримувачів, якими створено 20,6 тис. робочих місць. У рамках проекту «Робота» у квітні 2023 р. запроваджено грантову програму на створення або розвиток власного бізнесу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей. Державні центри зайнятості займаються перенавчанням і збіль-

шенням кількості інклюзивності послуг, що вкрай потрібно для ветеранів, інвалідів. Це – реалізація державних програм підтримки зайнятості. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аналітична та статистична інформація. *Державна служба зайнятості*. URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68>
2. Річні підсумки аналізу показників національного ринку праці у 2023 році. *Національне агентство кваліфікацій*. 05.02.2024. URL: <https://nqa.gov.ua/news/ricni-pidsumki-analizu-pokaznikiv-nacionalnogo-rinku-praci-u-2023-roci/>
3. Кузенкова Є. Ринок праці оживає: у січні зростали зарплати, кількість шукачів і конкуренція. *Work.UA*. 06.02.2024. URL: <https://www.work.ua/articles/analytics/3234>
4. Середня місячна зарплата за даними ПФУ у 2024 р. *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2024/>
5. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. *НІСД*, 2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni>
6. Україна – Тематичний бриф: Економічна стійкість під час війни. Доходи, зайнятість та соціальна допомога в Україні (квітень 2024). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-tematichniy-brif-ekonomichna-stiykist-pid-chas-viyni-dokhodizaunyatist-ta-socialna?close=true>
7. Самборська О. Ю., Климчук О. В. Негативний вплив війни на зайнятість та доходи українців. *Інноваційна економіка*. 2023. № 3. С. 63–69. DOI: 10.37332/2309-1533.2023.3.8
8. Самборська О. Ю., Материнська О. А. Прямі та непрямі збитки економіки України, спричиненні воєнними діями. *Бізнес Інформ*. 2024. № 6. С. 50–56. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-50-56>
9. Чубук Л. П., Прищенко А. М., Самборська О. Ю. Український бізнес в умовах війни: проблеми та перспективи релокації. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.12>

REFERENCES

- “Analytichna ta statystychna informatsiia” [Analytical and Statistical Information]. *Derzhavna sluzhba zai-niatosti*. <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68>
- Chubuk, L. P., Prishchenko, A. M., and Samborska, O. Yu. “Ukrainskyi biznes v umovakh viyny: problemy ta perspektyvy relokatsii” [Ukrainian Business in War-time Conditions: Challenges and Prospects of Relocation]. *Efektivna ekonomika*, no. 4 (2024). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.4.12>

Kuzenkova, Ye. "Rynok pratsi ozhyvaie: u sichni zrosta-ly zarplaty, kilnist shukachiv i konkurentsia" [The Labor Market Is Coming Back to Life: Salaries, the Number of Job Seekers, and Competition Increased in January]. *Work.UA*. 06.02.2024. <https://www.work.ua/articles/analytics/3234>

"Richni pidsumky analizu pokaznykiv natsionalnoho rynku pratsi u 2023 rotsi" [Annual Results of the Analysis of National Labor Market Indicators in 2023]. *Natsionalne ahentstvo kvalifikatsii*. February 05, 2024. <https://nqa.gov.ua/news/ricni-pidsumki-analizu-pokaznykiv-nacionalnogo-rinku-praci-u-2023-roci/>

"Serednia misiachna zarplata za danymy PFU u 2024 r." [Average Monthly Salary According to the Pension Fund of Ukraine in 2024.]. *Minfin*. <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2024/>

Samborska, O. Yu., and Klymchuk, O. V. "Nehatyvnyi vplyv viiny na zainiatist ta dokhody ukraintsiv" [The Negative Effect of the War on the Employment and Income of Ukrainians]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3 (2023): 63-69.

DOI: 10.37332/2309-1533.2023.3.8

Samborska, O. Yu., and Materynska, O. A. "Priami ta ne-priami zbytky ekonomiky Ukrainy, sprychynenni voiennymi diiamy" [The Direct and Indirect Losses to Ukraine's Economy Caused by Hostilities]. *Biznes Inform*, no. 6 (2024): 50-56.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-6-50-56>

"Ukraina – Tematychnyi bryf: Ekonomichna stiikist pid chas viiny. Dokhody, zainiatist ta sotsialna dopomoha v Ukraini (kviten 2024)" [Ukraine – Thematic Brief: Economic Resilience in Times of War. Income, Employment and Social Assistance in Ukraine (April 2024)]. <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-tematichnyi-brif-ekonomichna-stiykist-pid-chas-viiny-dokhodi-zaynyatist-ta-socialna?close=true>

"Vidnovlennia rynku pratsi v Ukraini v umovakh viiny: rehionalni aspekty" [Restoring the Labor Market in Ukraine During the War: Regional Aspects]. *NISD*, 2024. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-ryнку-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viiny-rehionalni>

УДК 331.5

JEL: J21

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-257-265>

РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ

©2025 ПЕТРОВА І. Л., ЩЕТИНІНА Л. В., РУДАКОВА С. Г., ВАСИЛЕНКО А. О.

УДК 331.5

JEL: J21

**Петрова І. Л., Щетиніна Л. В., Рудаків С. Г., Василенко А. О. Ринок праці України в умовах війни:
виклики та орієнтири розвитку**

У статті аналізується вплив війни в Україні на ринок праці та економічну ситуацію. Розглянуто основні соціально-економічні наслідки війни, зокрема падіння рівня зайнятості, скорочення економічного потенціалу, дефіцит робочих місць і масова еміграція працездатного населення. Досліджуються проблеми структурної асиметрії на ринку праці, зокрема виявлено дисбаланс у попиті та пропозиції робочої сили за професіями та галузями, що суттєво ускладнює процеси працевлаштування в окремих регіонах країни. Коефіцієнт асиметрії, який характеризує дисбаланс у попиті та пропозиції робочої сили у професійному розрізі, становить 0,49. Це означає високий рівень дисбалансу на ринку праці. Коефіцієнт асиметрії в розрізі економічних видів діяльності склав 2,39, що вказує на критичний рівень дисбалансу на ринку праці, що потребує активного втручання з боку держави для вирівнювання ситуації. Доведено необхідність дослідження трендів на ринку праці за допомогою як статистичного аналізу, так і репрезентативного опитування. Соціологічне опитування, проведене соціологічною службою Центру Разумкова, дає змогу провести глибший аналіз дисбалансу. Результати дослідження свідчать про значні виклики на ринку праці України, які потребують комплексних рішень, включно з програмами перекваліфікації, залучення молодих фахівців, підтримки старших працівників і стимулювання повернення трудових мігрантів. Іншим ракурсом аналізу ринку праці України є виявлення та інтерпретація розбіжностей між очікуваннями працівників та реальними умовами, які пропонують роботодавці. Аналізується потреба в нових управлінських підходах до регулювання ринку праці в умовах воєнного часу. Стаття акцентує увагу на необхідності розвитку гнучких форм праці, стимулювання підприємств до створення робочих місць у регіонах, що постраждали від війни, та підтримки людей з інвалідністю і осіб старшого віку. Також підкреслюється важливість повернення трудових мігрантів до країни шляхом створення сприятливих умов для їх працевлаштування. Автори зазначають, що для подолання негативних наслідків війни на ринку праці необхідна комплексна державна політика, яка включає перекваліфікацію працівників, розвиток цифрових і гнучких форм зайнятості.

Ключові слова: ринок праці, наслідки війни, асиметрії на ринку праці, державна політика зайнятості, заробітна плата.

Табл.: 2. **Бібл.:** 11.

Петрова Ірина Леонідівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри маркетингу та поведінкової економіки Університету економіки та права «КРОК» (вул. Табірна, 30-32, Київ, 03113, Україна)

E-mail: petrovakrok@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4206-5403>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/U-8851-2018>